

БАНКЕ И ДРУГЕ ФИНАНСИЈСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

► БАНКЕ

► Појам и оснивање банке

- Банка је посебан тржишни субјекат који се оснива као акционарско друштво и самостално обавља делатност ради стицања добити, на начелима ликвидности, рентабилности и сигурности.
- Банка је правни субјекат којим управљају оснивачи, односно власници, уз значајна контролна овлашћена Народне банке Србије.
- Банка се оснива ради обављања **депозитних, кредитних и других банкарских послова** утврђених статутом у складу са законом.
- Банка самостално утврђује своју унутрашњу организацију и екстерно повезивање у функцији остваривања добити.
- Банку могу основати домаћа и страна правна и физичка лица.
- Банке се деле на **банке и мешовите банке**. У мешовитим банкама се јавља страни капитал.
- Банку могу основати најмање два оснивача а за њено оснивање банке потребно је закључење уговора о оснивању банке, обезбеђење средстава у оснивачки капитал у износу од 10.000.000 еура у динарској притиввредности на дан уплате и дозвола за оснивање од стране Народне банке Србије.

- ▶ **Уговор о оснивању банке** има посебну садржину и њиме се регулишу: назив и седиште оснивача банке; назив и седиште банке; износ укупног оснивачког капитала банке у новчаном и неновчаном облику, као и удео сваког оснивача у том капиталу; рок до кога су оснивачи банке дужни да уплате новчана и пренесу неновчана средства у оснивачки капитал банке; права, обавезе и одговорности оснивача банке за обавезе банке; услови за стицање и престанак права оснивача; послови које обавља банка; начин распоређивања дела добити на осниваче банке; начин сношења ризика и покрића губитка банке; услови и начин повећања оснивачког капитала и резерви банке; начин решавања спорова међу оснивачима банке; услови за престанак рада банке ако не постоји економски интерес за даље пословање банке; начин одлучивања о статусним променама банке и права оснивача банке у случају статусних промена банке.
- ▶ **Статутом банке** се нарочито утврђују питања у вези са организацијом и начином пословања банке и овлашћењима организационих делова у правном промету, питања о којима одлучује скупштина банке, мере и одговорности органа банке за обезбеђење ликвидности банке и друга питања у вези са радом и пословањем банке.

- ▶ Ради добијања дозволе за рад банке, оснивачи банке се морају одговарајућим захтевом обратити Народној банци Србије, уз који морају посебно приложити уговор о оснивању банке и друге потребне изјаве и исправе.
- ▶ Банка се оснива на оснивачкој скупштини, која се не сме одржати пре пријема решења о дозволи оснивања.
- ▶ На оснивачкој скупштини банке двотрећинском већином гласова свих оснивача доноси се статут банке, бира управни одбор, именује вршилац дужности директора банке и утврђује пословна политика.
- ▶ За уложена средства у оснивачки капитал банке оснивачи добијају акције, којима могу располагати, али није дозвољено повлачење средстава уложених у оснивачки капитал.
- ▶ Банка има својство **правног лица**, које стиче **уписом** у регистар код надлежне агенције. Пријава за упис у регистар подноси се најкасније у **року од тридесет дана** од дана пријема решења о издавању дозволе за оснивање и њена садржина је прописана законом.
- ▶ Банка одговара за своје обавезе својом имовином, а оснивачи и други власници банке сnose ризик њеног пословања до висине свог улога у оснивачки капитал банке.

- ▶ Банка послује средствима која су уложена у њене фондове, затим средствима депозита, узетих кредита, као и другим средствима која је банка прибавила на тржишту новца и тржишту хартија од вредности или у иностранству. Обим банкарског пословања зависи од висине уложених средстава у оснивачки фонд банке и висини средстава у резерви.
- ▶ Под пословима којима се бави банка сматрају се **депозитни послови** - примање свих новчаних депозита; **кредитни послови** - узимање и давање кредита; **девизни, девизно - валутни и мењачки послови**; **емисиони послови** - издавање хартија од вредности и новчаних картица; **посебни депозитни послови** - чување средстава и хартија од вредности и управљање њима; **ефектни послови** - куповина и продаја хартија од вредности; **гаранцијски послови** - издавањем јемства, авала и других облика јемства - гаранција; и **послови платног промета**.

▶ **Управљање банком**

- ▶ Банком управљају оснивачи, зависно од висине оснивачког капитала, у складу са уговором о оснивању и статутом банке.
- ▶ **Органи** банке су:
- ▶ **скупштина** - чине је оснивачи с правом управљања које остварују непосредно или преко својих представника;
- ▶ **управни одбор**, који бира скупштина и мора да има најмање пет чланова укључујући и председника)

- ▶ **извршни одбор**, који има најмање два члана укључујући и председника и бира их управни одбор уз сагласност Народне банке Србије;
  - ▶ **одбор за праћење пословања банке** тзв. одбор за ревизију, састављен од три члана и бира их управни одбор банке;
  - ▶ **кредитни одбор**, који бира управни одбор банке, а задужен је за одлучивање о кредитним захтевима као и других послова у складу са Статутом банке;
  - ▶ **одбор за управљање активом и пасивом банке**, који прати изложеност банке ризицима и предлаже мере а **чије** чланове бира управни одбор.
- ▶ У складу са законом **скупштина банке** доноси статут банке; разматра и усваја годишње извештаје управног и извршног одбора банке; усваја годишњи обрачун банке и одлучује о употреби и распоређивању остварене добити, односно покрићу губитака; одлучује о повећању оснивачког капитала банке, односно о улагањима оснивачког капитала у друштва или другу банку, као и висини улагања у основна средства банке; именује и разрешава чланове управног одбора, извршног одбора; одлучује о статусним променама и о престанку рада банке, ако не постоји економски интерес за даље пословање банке; именује и разрешава чланове одбора за праћење пословања банке; именује и разрешава чланове кредитног одбора; и именује и разрешава чланове одбора за управљање активом и пасивом банке у складу са законом.

► ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОСИГУРАЊЕ

- Организације за осигурање обављају послове осигурања имовине и лица и друге послове осигурања. Њихово оснивање, рад и пословање регулише Закон о осигурању.
- Правило је да се имовина и лица у Републици Србији могу осигурати, односно саосигурати само код домаћих организација за осигурање. Изузетно, домаћа физичка и правна лица могу осигурати имовину и лица и код иностраних осигуравајућих организација.
- Имовину организација за осигурање чини својина на покретним и непокретним стварима, новчана средства, хартије од вредности и друга имовинска права. Новчана средства представљају средства почетног фонда сигурности; премије осигурања; средства техничких резерви; средства резерви сигурности; средства математичке резерве; средство фонда превентиве; и друга новчана средства.
- Организације за осигурање за преузете обавезе у правном промету одговарају целокупном својом имовином.
- Организације за осигурање могу бити организоване као **акционарско друштво** и **друштво за узајамно осигурање**.
- Организације за осигурање могу основати и удружење осигуравајућих организација.

► Акционарско друштво за осигурање

- Акционарско друштво за осигурање је правно лице које обавља делатност осигурања имовине и лица ради стицања добити, које основају најмање два оснивача, било правна или физичка домаћа или страна лица. За оснивање организације за осигурање, морају бити испуњени минимални износи почетног фонда сигурности који по појединим врстама осигурања износе: за животна осигурања 2.000.000 еура, за добровољно пензијско осигурање 3.000.000 еура, за све врсте животних осигурања 4.000.000 еура; за послове осталих неживотних осигурања и то осигурање од незгоде и добровољно здравствено осигурање 1.000.000 еура, осигурање моторних возила – каско и обавезно осигурање од одговорности у саобраћају 2.500.000 еура, остала осигурања имовине 2.000.000 еура, свих врста неживотних осигурања 4.500.000 еура; и за послове реосигурања 4.500.000 еура.
- Акционарско друштво за осигурање може обављати једну или више врста осигурања, реосигурање, и једну или више врста осигурања и реосигурања.
- Оснивачи акционарског друштва за осигурање образују оснивачки одбор који припрема оснивачку скупштину и предлог аката које она доноси, а то су статут, одлука о оснивању, одлука о именовању вршиоца дужности директора и заступника друштва и др. За оснивање акционарског друштва за осигурање потребна је и дозвола Народне банке Србије.

- ▶ Органи акционарског друштва за осигурање су: скупштина, управни одбор, директор и надзорни одбор. Управни одбор и директор акционарског друштва за осигурање чине управу друштва. Статутом друштва може се предвидети да се бира и изврши одбор директора.

- ▶ **Друштво за узајамно осигурање**

- ▶ Друштво за узајамно осигурање се не оснива ради стицања добити, већ ради задовољавања потреба из области осигурања имовине и лица за своје чланове. Ово друштво као самостално правно лице за осигурање живота може основати најмање 250 физичких лица, а за осигурање имовине 300 правних односно физичких лица. Ово друштво се **не може** бавити пословима реосигурања.
- ▶ Постоје две врсте друштва за узајамно осигурање - **друштво са неограниченим доприносом и друштво са ограниченим доприносом.**
- ▶ Код неограничених доприноса јавља се додатни допринос чланова који је већи од претходно уплаћеног доприноса, када су штете и остали расходи већи од претходно уплаћеног доприноса и осталих прихода.
- ▶ Код ограниченог доприноса, додатни допринос чланова не може бити већи од претходно уплаћеног доприноса по сваком члану, ни онда ако су штете и остали расходи већи од претходно уплаћеног доприноса. Све послове око оснивања друштва за узајамно осигурање обавља, као и код акционарског друштва за осигурање, оснивачки одбор кога бирају оснивачи. Органи друштва за узајамно осигурање су скупштина, управни одбор, надзорни одбор и директор.

БЕРЗЕ

- ▶ Берзе представљају специјализована тржишта на којима се, у одређено време на тзв. берзанским састанцима, окупљају њени чланови или посредници чланова, ради закључивања одређених послова.
- ▶ На берзи се тргује жиралним новцем, меницом, чеком, акцијама и другим хартијама од вредности, девизама, капиталом, златом и другим племенитим металима, робом и финансијским дериватима, једном речју тржишним материјалом.
- ▶ **Под жиралним новцем** подразумевају се слободна средства на жирорачуну која се користе за трговину на берзи и ван берзе, док се под **капиталом** подразумевају новчана средства чија је потрошња одложена на рок дужи од једне године и којим се тргује на берзи и ван берзе.
- ▶ Берзански посредници су: банке, Поштанска штедионица и организације за осигурање, који добију сагласност Народне банке Србије за обављање трговине, инвестициони фондови и други берзански посредници брокерског и дилерског начина трговине.

- ▶ Берза се може основати као **финансијска** берза и као **робна** берза.
- ▶ Ако се тргује једном врстом робе оснива се **специјализована** берза, а ако се тргује са више врста роба оснива се **мешовита** берза.
- ▶ Берза се оснива као **акционарско друштво**, у складу са законом којим се уређује оснивање и пословање друштва.
- ▶ **Финансијску берзу** могу основати: банка; Поштанска штедионица; организације за осигурање; држава и страна банка под условима узајамности.
- ▶ **Робну берзу** могу основати: правна лица која су регистрована за послове производње и промета робе, држава, и страном правно лице под условима узајамности и реципроцитета.
- ▶ У складу са Законом о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената берзу може основати најмање осам оснивача.
- ▶ Оснивачи берзе дужни су да обезбеде **минимални износ новчаног дела основног капитала** прописаног Законом и одговарајући пословни простор, који се обезбеђује преносом права својине на пословне просторије или закупом пословног простора на период од најмање десет година; **дозволу за оснивање берзе**, издату од стране Комисије за хартије од вредности; кадровску, техничку и организациону оспособљеност за обављање берзанског пословања.

- ▶ Под **кадровском оспособљеношћу** берзе подразумева се да берза располаже високостручним кадровима, од којих су најмање три берзанска брокера са положеним стручним испитом.
- ▶ Под **техничком оспособљеношћу** берзе подразумева се да берза поседује развијени информациони, компјутерски и комуникациони систем за берзанску електронску трговину и извршавање обрачунских трансакција по пословима закљученим на берзи.
- ▶ Под **организационом оспособљеношћу** берзе подразумева се постојање организационих делова за ефикасно и јединствено обављање послова на берзи.
- ▶ Оснивачи закључују **уговор о оснивању** берзе који мора да садржи назив и седиште берзе; назив и седиште оснивача берзе; имовину основног капитала берзе изражену у новцу, односно стварима и правима са укупним бројем издатих акција; појединачни улог сваког оснивача у имовини берзе, са бројем њихових акција; рок до кога су оснивачи дужни да уплате новчана средства, односно пренесу права на стварима, односно друга права у имовину берзе; предмет пословања берзе; права, обавезе и одговорности оснивача за рад берзе; и друга питања значајна за оснивање и рад берзе.
- ▶ **Комисија за хартије од вредности** надлежна за издавање дозволе за оснивање берзе дужна је да у року од **шездесет дана** од дана подношења захтева, донесе решење о издавању дозволе за оснивање берзе, односно решење о одбијању захтева. Од дозволе за оснивање берзе треба разликовати дозволу за рад берзе, која се издаје ако су испуњени услови за рад берзе.

- ▶ **Статут** берзе представља највиши правни и општи акт берзе којим се уређују сва битна питања у вези са берзом (назив и седиште берзе; предмет, организација и начин пословања берзе; начин доношења аката берзе; састав, начин избора и надлежност органа управљања и руковођења берзом и услови и критеријуми за именовање директора берзе; састав, начин избора и надлежност других органа које берза образује; услови за стицање чланства на берзи и права и обавезе чланова берзе итд).
- ▶ Свака берза је дужна да донесе и тзв. посебна **Правила** берзе којима се регулишу многобројна питања која су од значаја за рад берзе (врсте послова, услови и начини њиховог обављања; услови које морају да испуне учесници у трговини на берзи; којим се робама и тржишним материјалом тргује на берзи и под којим условима; начин утврђивања и објављивања каматних стопа, курса, односно цена за тржишне материјале којима се тргује на берзи; начин и услови за извршење обавеза из посла закљученог између учесника на берзи; начин обављања обрачунских трансакција за извршење послова закључених на берзи; итд).
- ▶ Берза је обавезна да на начин утврђен статутом објави правила берзе.
- ▶ Берза стиче својство правног лица уписом у **Регистар привредних субјеката**.

- ▶ Новчани део оснивачког капитала не може бити мањи од 1.000.000,00 еура, у динарској противредности по званичном средњем курсу Народне банке Србије, на дан уплате.
- ▶ Имовину берзе коју обезбеђују оснивачи, односно акционари берзе, чине средства у новчаном облику, новчани део оснивачког капитала, и неновчаном облику зграде, опрема и друга средства која су у функцији пословања берзе.
- ▶ Акције по основу улога акционара гласе на име и могу се преносити само акционарима берзе и то уз сагласност најмање две трећине акционара берзе. Ове акције не доносе акционарима дивиденду, а остварена добит се користи за унапређење берзанског пословања. Улог акционара у новцу, односно стварима и правима може се вратити акционарима берзе само у случају престанка рада берзе, и то по измирењу обавеза берзе. За обавезе према трећим лицима берза одговара целокупном својом имовином.

▶ **Берзанско пословање**

- ▶ Под **берзанским пословањем** подразумева се регистрација тржишног материјала којим се тргује на берзи; утврђивање каматних стопа, курсева, односно цена тржишног материјала којим се тргује на берзи; трговина тржишним материјалом; извршавање обавеза учесника на берзи по пословима закљученим на берзи; јавно објављивање података о пословању на берзи

- ▶ Берзански послови представљају послове привредног права, због чега се на њих примењују правила за уговоре у привреди. По својој правној природи берзански послови представљају **уговор о купопродаји**. Ови се послови закључују на берзанским састанцима у службеним просторијама берзе.
- ▶ На финансијској берзи се може трговати жиралним новцем, меницом, чеком, девизама, краткорочним хартијама од вредности, као и златом и другим племенитим металима; хартијама од вредности које гласе на страну валуту; капиталом, акцијама и дугорочним хартијама од вредности; финансијским дериватима.
- ▶ На робној берзи се може трговати робом и финансијским дериватима. Под финансијским дериватима се подразумевају термински уговор и опцијски уговор.
- ▶ Понашање учесника на берзи и њихов рад, као и извршавање њихових обавеза и овлашћења контролише Комисија за хартије од вредности преко овлашћених лица инспектора. Они имају право непосредног увида у брокерски дневник, налог, закључнице и друге документе, могу извршити и накнадну контролу берзанских налога.

- ▶ Народна банка Србије интервенише на берзи на страни понуде и тражње ради одржавања стабилности и елиминисања шпекулативних кретања код каматних стопа, курса, односно других цена тржишног материјала којим се тргује на берзи.
- ▶ Целокупно пословање рада берзе контролише Комисија за хартије од вредности преко овлашћених лица инспектора и они имају право да присуствује берзанској трговини и састанцима свих органа берзе и да указује на уочене пропусте и неправилности у примени Закона и аката берзе.
- ▶ Ако је пословање берзе супротно Закону, статуту и правилима берзе или ако кретање цена тржишног материјала угрожава стабилност берзе, инспектор може да обустави берзанску трговину. Комисија за хартије од вредности која је издала дозволу за рад берзе у оваквим случајевима може наложити да берза у прописаном року своје пословање усклади са законом и актима берзе; привремено обустави рад берзе ако оцени да даље пословање берзе угрожава интересе учесника у раду берзе, нарушава равнотежу на тржишту или угрожава функционисање берзе. Ове мере се изричу решењем које је коначно у управном поступку.

- ▶ Ако берза у року одређеном у решењу о предузимању мера не отклони неправилности и не поступи по захтеву инспектора који је вршио контролу, Комисија за хартије од вредности ће одузети дозволу за рад берзе. Решење о одузимању дозволе за рад берзе је коначно.
- ▶ **Чланови берзе и берзански посредници**
- ▶ Члан берзе може бити само правно лице које је регистровано као берзански посредник и које испуњава услове утврђене статутом берзе. Изузетно чланови финансијске берзе могу бити банке, Поштанска шедионица и организације за осигурање, који добију сагласност Народне банке Србије за обављање берзанске трговине.
- ▶ Одлуку о стицању и губљењу својства члана берзе доноси управни одбор берзе.
- ▶ Члан берзе има право коришћења слободног берзанског простора и расположиве берзанске опреме. Он је дужан да плаћа берзи годишњу чланарину, и на закључене послове на берзи берзанску провизију тзв. куртажу. Чланарина и куртажа се плаћају на начин и под условима утврђеним правилима берзе. Члан берзе је дужан да савесно обавља послове по основу берзанске и ванберзанске трговине и да се придржава правила и других аката берзе и да не злоупотребљава информације које нису доступне свим учесницима на берзи.

► **Органи берзе**

► Као и свако акционарско друштво, тако и берза има своје органе, а то су:

► скупштина,

► управни одбор,

► надзорни одбор и

► директор.

► У саставу берзе се образује арбитража ради решавања спорова између учесника на берзи. Арбитража берзе има најмање три члана, које именује скупштина берзе, а чланови управног и надзорног одбора и директор берзе не могу бити чланови арбитраже.

► Финансијске берзе које тргују акцијама и другим хартијама од вредности образују комисију за котацију ефеката коју именује управни одбор берзе. Комисија за котацију ефеката разматра захтеве емитената и доноси решење о котирању акција и дугорочних хартија од вредности на финансијској берзи. Решења за котацију ефеката, комисија је дужна да донесе у року од пет дана, од дана подношења захтева.

▶ **Престанак берзе**

- ▶ Поред престанка берзе као правног лица у поступку стечаја и ликвидације у складу са Законом о тржишту хартија од вредности и других финансијских инструмената, берза може престати и у следећим случајевима:
- ▶ ако скупштина берзе одлучи о престанку берзе;
- ▶ ако се број акционара смањи испод законом прописаног броја, и то најмање осам оснивача - акционара, а берза у року од три месеца не испуни законом прописане услове у погледу броја акционара;
- ▶ ако орган који је донео решење о издавању дозволе за оснивање и дозволе за рад берзе утврди да је решење дато на основу неистинитих података;
- ▶ ако се контролом пословања берзе утврде неправилности у раду због којих је орган који је издао дозволу за рад берзе одузео издату дозволу.

► ЗАДРУГЕ

- Задруге су добровољне организације задругара које заједничким пословањем остварују економске интересе и самостално одлучују о заједничким питањима. Свака делатност која није законом забрањена може представљати предмет пословања задруге.
- Задруга своју правну и пословну способност стиче уписом акта о оснивању у регистар привредних субјеката.
- Задругу може основати **најмање десет** пословно способних лица.
- Оснивање задруге врши се доношењем **акта о оснивању** чија је садржина одређена законом – Законом о задругама.
- **Акт о оснивању садржи:** имена оснивача; пословно име и седиште задруге; делатност задруге; износ средстава за оснивање и почетак рада задруге и начин обезбеђења средстава; облик, висину и број удела задругара; права и обавезе оснивача у погледу вршења делатности, управљања, учешће у добити, сношења ризика, степена одговорности и повраћаја средстава; име лица које ће обављати послове привременог пословодног органа и његова овлашћења; рок и начин доношења статута и избор органа управљања и пословодног органа; и друге одредбе које се односе на оснивање, пословање и престанак задруге.

- ▶ Највиши орган управљања задругом је **скупштина задруге**.
- ▶ Скупштину задруге чине задругари, односно њихови представници.
- ▶ Скупштина задруге доноси статут и друге опште акте задруге, одлучује о планирању рада и развоју задруге, именује, односно бира и разрешава управни и надзорни одбор и друге органе задруге који су предвиђени статутом задруге.
- ▶ Пословодни орган заступа и представља задругу у пословима утврђеним статутом, њега бира скупштина или од ње овлашћен орган.
- ▶ У погледу пословног имена, седишта, делатности, избора и рада органа задруге примењују се одредбе Закона о привредним друштвима уколико ова питања нису другачије регулисана Законом о задругама.
- ▶ Имовину задруге чине ствари, права и новац. Осим своје имовине задруга у пословању може користити и имовину других домаћих и страних физичких и правних лица. Задружну својину чине удели задругара, средства створена пословањем задруге и средстава која је задруга стекла на други начин.

▶ За преузете обавезе у правном промету задруга одговара целокупном својом имовином. Статутом се мора утврдити рок и то најмање у трајању од године дана, у коме задругар, који је иступио из чланства, одговара за обавезе задруге настале за време његовог чланства у задрузи.

▶ **Задруге се деле на:**

- ▶ пољопривредне задруге;
- ▶ стамбене задруге;
- ▶ омладинске задруге и
- ▶ штедно кредитне задруге.

- ▶ **Контролна питања**
- ▶ **Објасните појам банке.**
- ▶ **Како се деле банке?**
- ▶ **Који су органи банке?**
- ▶ **Шта је организација за осигурање?**
- ▶ **Како се деле организације за осигурање?**
- ▶ **Објасните појам берзе.**
- ▶ **Шта је то берзанско пословање?**
- ▶ **Који су органи берзе?**
- ▶ **Шта су задруге?**
- ▶ **Како се деле задруге?**